

Haderslev lærde skoles rektorer og lærere i ældre tid.

Ved Dr. phil. **Thomas Otto Achelis.**

Om Haderslev skoles historie og lærerstand er tidligere skrevet af P. R h o d e i »Samlinger til Haderslev amts beskrivelse« Kjøbenhavn 1775, side 100—130 og 236—264, af C. A. B r a u n e i s e r i »Abriss der Geschichte der Gelehrtenschule zu Hadersleben« skoleprogram 1828 s. 3—21, af E. L a u t r u p i »Chronik und Monographie der Stadt Hadersleben« ibd. 1844, s. 64—85, af S. B. T h r i g e i »Bidrag til Haderslev lærde skoles ældre historie« skoleprogram 1863, s. 3—35 og af C h r. J e s s e n i »Vorgeschichte der lateinischen Schule in Hadersleben« skoleprogram 1867¹⁾.

Ved kollegiatkirken i Haderslev blev det meget tidligt en hovedopgave at uddanne geistlige til brug i det vidtstrakte Slesvig stifts nordlige del, akkurat som det overalt i middelalderen paa hvilede stifternes hovedkirker og de dertil knyttede kapitler at uddanne stiftets geistlighed. I 1430 indrettede N i c o l a u s W u l f, biskop i Slesvig 1429—1477, 2 faste lektorater ved kapitlet og indrettede en bespising af fattige disciple. Skolens betydning for uddannelsen af omegnens geistlighed blev ikke mindre i reformationstiden, og allerede i 1525 blev skolen i Haderslev indrettet som luthersk skole ved udnævnelse af den senere biskop i Ribe Mag. J o h a n n e s V e n d eller V a n d a l u s til lektor i Haderslev. 1533 blev han provst i Haderslev provsti, hvilket i virkeligheden omtrent var det samme som biskop, og efter den tid var lektoratet forbundet med provstiet. Allerede under efterfølgeren Mag. A n t o n K e j s e r, provst 1537—1557, forfaldt præsteskolens imidlertid, og efter at der i over 20 aar ikke var ankommet studerende fra Haderslev til universitetet i R o s t o c k træffer vi 1539 en, 1541 4 eller 5, 1542 3 og saa videre. Det ses heraf tydeligt, at præsteskolens ikke kom igang igen, før den i 1567 n y s k a b t e s paa et mere selvstændigt grundlag.

Det aar lod hertug H a n s nemlig opføre en ny skolebygning, og gav 6000 mark lybsk til driften af en skole med 5 lærere »nachdem sich fast hin und wieder, sonderlich aber in dieser vnserm

¹⁾ I nyeste tid har jeg givet en kort oversigt over skolens historie i »Vore Herrer« for 24. juni 1920 »Haderslev lærde skole gennem tiderne« og over sprogforholdene i »Tilskueren« 1919 s. 439—443 »Om det danske sprog i Nord-slesvigs højere skoler«.

orte, da die Denische sprache Im gebrauch und schwange ist, grosser mangel und gebrech von gelerten leuten befindet«, som der staar i den samtidigt oprettede fundats¹⁾. I begyndelsen gik det godt, 1572 forøgede hertug H a n s indtægterne med renten af yderligere 3000 mark lybsk og gav 2 friboliger, 1580 blev lærertallet forhøjet fra 5 til 6 og $\frac{27}{5}$ 1584 konfirmerede Frederik II fundatsen og indrettede en fælles bespisning af skolens lærere og elever. Men saa kom kejserkrigen 1627, skolen blev afbrændt, Kristian IV's nybygning var daarlig, den almindelige armod bredte sig, og 1656 blev det besluttet at inddrage den 5te lærer, den 6te stilling var antagelig inddraget allerede i 1627. Ved daarlig administration gik yderligere næsten alle skolens indtægter tabt, og selv om den fik ny tillagt istedet, og fik en ny bedre bygning i 1734, saa gik lærertallet ned til 3 i 1774, og til 2 i 1796. 1801 blev det imidlertid igen sat op til 3, 1821 til 4 og har siden været i jævn fremgang.

Det vigtigste grundlag for vor viden om lærerstanden ved Haderslev skole i ældre tid er et lille o r i g i n a l m a n u s k r i p t paa 2 blade, 20 × 16,5 cm, der opbevares i skolens arkiv. Det indeholder en vistnok fuldstændig fortegnelse over samtlige skolens lærere 1567—1610. Hertil knytter sig saa senere tilføjelser omfattende lærerne c. 1660—1735. Det har været benyttet af Rhode og har dermed dannet grundlaget for alle de senere forfattere, men indeholder dog adskilligt der ikke tidligere har været bemærket, og er saa vigtigt for enhver behandling af spørgsmaalet, at de her skal gengives in extenso:

fol. 1 a.

R e c t o r e s d e r S c h u l e z u H a d e r s l e b e n
von A. 1567 bis 1610.

M. Johannes Bock 1567.

M. Laurent. Wilhadius 1570.

¹⁾ Den originale fundats, der opbevares i skolens arkiv, er dateret Løgumkloster 1567 og findes aftrykt hos Th r i g e s. 6—12, samt bedre ved N. A. Schröder i »Fünf Urkunden zur ältesten Geschichte des Johanneums zu Hadersleben« i Quellen und Forschungen der Ges. für Schl.-Holst. Gesch. V (1917) s. 217—222, men har efter en gammel afskrift, der bærer den fyldigere datering $\frac{5}{2}$ 1567, været aftrykt hos R h o d e s. 112—116, i »Corpus statutorum Slesvicensium II«, og i »Schleswig-Holsteinische Provinzialberichte 1795«.

Om gamle afskrifter af fundatsen kan henvises til Jessen. Flere ligger sammen med en del andre skolesager i byens arkiv, afdeling XIII B.

For den venlige imødekommenhed jeg under mine undersøgelser har mødt hos borgmester Thorvald Møller og bysekretær Lauritz Jensen i Haderslev, finder jeg anledning til her at udtale min erkendtlige tak, og tilføjer, at jeg gärne staar til raadighed, naar der søges oplysninger fra byens arkiv, som nu skal opstilles i et nyt værelse.

- M. Hermann Pistorius 1573
 M. Martin Plezius 1584. Michael.
 M. Joh. Neocorus 1594.
 M. David Stahelius 1595.
 M. Bernhard Meier 1606¹⁾.
 M. Bernhard Werenberg 1608—1610²⁾. Detlev Meier 1614—30³⁾.
 Jens Raben 1646³⁾.

R e c t o r e s

- Richard von der Hardt 1662.
 Joh. von Stemmen 1702. (dein Rector Itzeh.)
 Conr. Michael Overbeck Luneburgensis 1711.
 Christ. Erdmann Schindler Strela Misnius 1735.

C o n R e c t o r e s.

- M. Laur. Wilhadius 1567.
 M. Canutus Bramsen 1570.
 M. Martin Plecius 1575.
 M. Marcus Ancharius 1584. Michael.
 M. Joh. Schröder 1606⁴⁾.
 M. Henricus Michaelis 1607—1610¹⁾.
- M. Hieron. Dosser 1674.
 Peter Wöldicke 1680, dein Past. Sommersted.
 Joh. Dreyer 1685, dein Past. in Angeln
 Pet. Goldschmidt Husumensis, 1690. Dein Past. Sörup
 in Angeln
 Theod. Buchorst Flensburgensis 1691.
 Thomas Bendel, Bohemus, dein ConR. Husum ab 1705
 Georg Hermann Overbeck Lüneburgensis 1706. (dein
 Rect. Tund.
 Arend Brun Hatherslebiensis 1711. (dein Past. Moltrup.
 Christ. Erdm. Schindler Strehla Misniens ab 1717.
 Ludwig Christ. Stiegehausen Corbaco Waldecensis 1735.

M. Otto Lud.

¹⁾ vist galt for 1601.

²⁾ 1610 er aaret for listens udfærdigelse; baade Werenberg og Henrik Mikkelsen var her til 1613.

³⁾ Disse 2 indførsler synes at stamme fra samme tid som indførslerne 1658—70, hvilket har en vis betydning, da aarstallet for Jens Raben vistnok er galt. Han var her 1631—40.

⁴⁾ galt for 1605.

fol. 1 b.

C a n t o r e s .

Matthias Johannis 1567.

Ovenus oder Ophenus 1568.

M. Lucas de Coln 1571.

Petrus Jacobi 1575.

Thomas Gratof oder Cratop 1576¹⁾.

Michaelis Tirsdopius 1579.

Habacuc Meier 1590.

Holtdorpius 1592.

Coruinus 1599²⁾.

Ivarus Raben 1606²⁾) Dieser hat wegen Auf-
wartens mit dem Gesange weil die Orgel
verfertigt worden auf Befehl bekommen
10. Marck A. 1610.

Erasmus Vrsinus obiit d. 30. Junii 1658.

Samuel Becker 1659, den 20. Junii introducirt

Hier. Dossier. 1661.

Joh. Henrich Bilhard ein Thüringer

von Tamsbrücken

bekam 1681 eine

in vocatione versprochene

jährh. Zulage von 10 rhl.

Jacob Weber von Bischoffswerde aus Sachsen 1701.

Herman Jansen von Niebül aus Tonder Amt

1714.

Q u a r t i .

Thomas Barve 1656.

Jens Cröger 1677.

Niels Boysen Haterslebiensis 1694

Jacob Müller Haterslebiensis 1711.

Hermann Gottfried Soltwedel 1719.

Jochim Brun Haterslebiensis 1723

Gregorius Jacobsen 1728. Haterslebiensis

*fol 2 a.*L o c a t e n . s . P æ d a g o g u s ¹⁾.

Henr. Walter 1567.

Hartwicus 1567

Detlev Brun am Hartwici Stelle 1571.

Wolfgang Simonis in Bruns Stelle 1579.

1580 ist ein dritter Locat angenommen

¹⁾ vist galt for 1577.

²⁾ Coruinus og Ivarus Raben er den samme Person. 1610 er aaret for listens udfærdigelse. Han rejste 1616 til København.

¹⁾ Manuskriptet har »pædagogus« ikke »pædagogi«, som man skulde vente det.

mit Nahmen. Jacob der die Knaben
im Rechnen unterwies: an dessen Stelle
kam das Jahr darauf Dieterich
Wittemack 1581 welcher Organist mit
war. Zu der Zeit ward der erste Locat
primarius pædagogus betitelt.
Nicolaus Paludanus od. Oldendorpius
succedirte Wolfgang Simonis 1587.
KnuDt Schweder an Diderichs Stelle, war
zugleich Organist 1589
David Brun an Oldendorps Stelle 1590.
Christoph Thyle an KnuDt Schweders Stelle 1593.
Ivarus Nizenus an Bruns Stelle 1595.
Jacobæus an Henr. Walthers Stelle 1596.
Corvinus an Nizeni Stelle 1596.
Bartram Moller an Thylens Stelle 1598.
Laur. Lassen an Jacobæi Stelle 1599.
Canutus an Corvini Stelle 1599, ward zugleich Küster mit.
Joh. Egenon an Lassen Stelle 1605.
Nicol. Petri an Canuti Stelle 1606. v.
zugleich Küster¹.

fol. 2 b (ubeskrevet).

Overensstemmende med benævnelserne i skolens fundats af 1567 taler den fra 1610 stammende liste om rektorer, konrektorer, kantorer og lokater, hvor dog fundatsen har lokater eller kolloboratorer, medens R h o d e og de følgende forfattere lige fra 1567 benytter den i listen efter 1656 anvendte betegnelse »quarti« for den første række af lokaterne. Den anden række kaldes »quinti«, og den tredie er ganske uomtalt.

Nu betegner ordene »quartus« og »quintus« med et underforstaaet »collega« eller »collega scholae« ganske vist kun den paagældende som 4de eller 5te lærer ved skolen, men der kan og har ihvertfald oprindeligt ligget noget mere i denne forskel. »Locatus« betegner efter middelalderlig sprogbrug den elev som havde en »locus¹⁾« eller et hold elever, dannende en »classis²⁾« eller afdeling, thi i middelalderen og langt senere, for Haderslev

¹⁾ Aaret galt ifølge Aastrup kbg., der lader ham blive degn allerede 1599.

¹⁾ »Locus« i betydningen lokale er i klassisk latin kun brugt af Cornelius Nepos: vitæ præf. § 6: »mater familias primum locum tenet ædium«, jvnf. Nipperdey—Lupus (2. 1879) s. 3.

²⁾ »Classis« er beslægtet med calo, dansk kalde, og betyder oprindeligt indkaldelse, derefter den indkaldte afdeling, og endelig klasse, som vi taler om samfundsklasser o. s. v. Om skoleelever siger allerede Quintilianus: »pueros in classes distribuere.

skoles vedkommende lige til 1734, undervistes alle skolens elever samtidigt i samme rum.

Lokaterne kan altsaa opfattes som ældre elever, og saaledes er skolefundatsens ordlyd uden tvivl opfattet, naar Frederik II's kommunitetsfundats af 1584¹⁾ taler om »rector, conrector, cantor und zwen schulgesellen«. Men allerede tidligere maa dette forhold være ændret hen til det der var det almindelige ved den tids latin-skoler, nemlig at hørerne var studerede mænd.

Overskriften i listen fra 1610 »Lokaten s. pædagogus« ikke pædagog i peger nemlig direkte hen paa, at udtrykket »sive pædagogus« er tilføjet i anledning af oplysningen under 1580, at efter ansættelsen af en 3die lokat eller regnemester fik 1ste lokat titel af »primarius pædagogus«. Og denne titel forudsætter ganske utvivlsomt, at 1ste lokaten da var studeret, og da han var ansat 1579 har ændringen altsaa været af tidligere dato end dette aar.

Men ogsaa forgængerer, der vistnok var præstesøn fra Stepping, har utvivlsomt været en studeret mand, og ændringen har da fundet sted 1571, det vil sige det aar, hvor hertug H a n s forøgede skolens indtægter. Det lyder overmaade sandsynligt, at de da forhøjede lønninger er brugt paa denne maade, og støttes af, at medens begge lokater efter fundatsen 1567 fik samme løn, saa sættes lønnen ved lønforhøjelsen 1571²⁾ til 80 marck til lokaten »u n d d e m i n f i m o 7 0 m a r c k«. Det er sikkert samtidigt blevet bestemt, at ogsaa 2den lokaten efter Henrik Walthers afgang skulde være en studeret mand. Blandt de følgende lokater kan det nemlig vises, at et meget stort antal af dem har studeret ved et eller andet universitet, og kun ved denne degraderen 1571 af Henrik Walther kan man forklare den ellers yderst mærkværdige omstændighed, at listen fra 1610 sætter Henrik Walter foran Hartvig. Der er nemlig ikke tvivl om, at »quartus«rækken gaar tilbage til Hartvig, og at »quintus«rækken gaar til Henrik Walter, men har man i 1571 ansat en studeret mand istedetfor Hartvig, da er denne naturligvis i rang og indtægt gaaet foran den ustuderede 1ste lokat Henrik Walter.

Paa grundlag af den lige offentliggjorte liste og hvad der ellers vides skal i det følgende gives en kort oversigt over skolens rektorer og lærere, indtil den ny skoleordning i 1774³⁾.

1) Ogsaa udgivet af N. A. Schröder i »Fünf. Urkunden« s. 226—229, se anm. 1, side 2.

2) Schröder s. 224.

3) Hovedkilden for lærerne fra 1773—1848 findes i statsarkivet i Slesvig A XVIII 614: (Akten der Deutschen Kanzlei:) Bestellungen und Dimissionen der Lehrer 1773—1848. En fortegnelse over Lærerne 1567—1920 har jeg givet i »Quellen und Forschungen zur Schlsw. holst. Geschichte« VII (1921) s. 2—20.

Om lærerne i den gamle skole hedder det i fundatsen af 1567: »dass in solcher schulen stets sein und verordnet werden sollen, funff preceptores und funff distinctae classes, worinn ein jeder sein deputirten disciplen vleissigt underrichten und underweisen soll« og videre om:

1. R e k t o r.

»Der erste Preceptor soll R e c t o r sein, ein magister artium in einer loblichen universitet promovirt deme das regiment und die ganze schule zubeuelen«.

Man kender vistnok navnene paa alle skolens rektorer, nemlig indtil 1774 følgende 19:

1. 1567—70. Mag. J o h a n n e s B o c k. Praktisk talt alt hvad Rhode og følgende forfattere efter Pont. Ann. III, 407—8 oplyser om ham er, som allerede klart paavist af Rørdam i Kirk. Saml. 3. R. 1, 76 f., ganske galt. Rørdam har vistnok ret, naar han henviser til den M. Johannes Bochius, der ifølge O. H. Møllers fortegnelse over Flensborg skoles lærere * jvnf. O. M. Brasch: Flensborg latinskoles historie I s. 113*, først var rektor ved Mariekirkens skole, dernæst konrektor ved den ny opførte latinskele fra 1566 til 1567 og senere c. 1571 præst i Haderslev. Indvendingen at en præst af det navn ellers ikke forekommer i Haderslev er ikke rigtig, da rektor tillige var 2den slotspræst, aaret c. 1571 gælder altsaa aarene 1567—70.

Det eneste rigtige i Rhodes meddelelser er maaske, at han senere er blevet pater og pastor til Frater-haus i Herford i Westphalen (Unschuld. Nachr. 1726 p. 386). En rektor J o h a n n e s B u c o blev ihvertfald 1571 ansat der som luthersk prædikant. Det er dog meget tvivlsomt om det er ham. Derimod er der, forøvrigt uafhængigt af, om han har været i Herford eller ej, yderligere den mulighed, at han er den Hans Petersen Bucar, der ifølge Hundrup: Lærerstanden ved Viborg skole s. 5., $\frac{2}{10}$ 1574 nævnes som skolemester, hvor han dog kort efter er blevet afløst, idet Jacob Hansen Holm blev udnævnt $\frac{14}{10}$ 1574, og som i aarene 1580—88 nævnes som lektor ved domkirken sammesteds.

Isaafald er han, hvad der stemmer godt nok med hans tidligere levnedsløb, født i hertugdømmet Slesvig og imm. $\frac{13}{8}$ 1564 i Wittenberg: J o h a n n e s P e t r i B o c e r u s C i m b e r.

2. 1570—73. Mag. L a u r i t s V i l l a d s e n. Født 1534 i Haderslev, søn af raadmand der Villads Knudsen, som døde $\frac{26}{8}$ 1566 og hustru Sidsel, som døde $\frac{25}{12}$ 1566, og om hvem konrektor nr. 2 udgav mindededigte. Imm. $\frac{17}{10}$ 1559 i

Wittenberg: Laurentius Vilhaldius Holsatus Haderslebianus, af hertug Hans kaldet til lektor i Bordesholm 1566, konrektor ved den ny skole i Haderslev 1567, rektor sammesteds og 2den slotspræst 1570, rektor i København 1573 død der af pest $23/9$ 1576. * jvnf. de fyldige oplysninger om ham i Rørdam: Københavns universitets historie II, 714—15*.

3. 1573—84. Mag. Herman Becker, Herman Pistorius, vistnok født i Husum som søn af ærkediakon der Didrich Becker eller Theodor Pistorius død 1533. Rektor og 2den slotspræst her 1573, død 1584.
4. 1584—93. Mag. Martin Pletz, Martin Pleccius. Født 1553 i Wilsnack i Brandenburg. Imm. $1/10$ 1568 Rostock: Martinus Plotze Welsnaccensis, magister der $10/4$ 1576: Martinus Pletzius Wilsenacensis med tilføjelsen pastor Sleswicensis. Konrektor her 1575, rektor og 2den slotspræst $1/9$ 1584. Gift 1585 Katrine Tiling fra Flensborg. Pastor primarius ved Slesvig domkirke 1593 * Aastrup kbg. har derom 1593 $13/8$: 9 p. trinit-postridie valedixit scholæ Haderslebianæ M. Martinus Plecius*. Død der $1/5$ 1605.
5. 1593—94. Mag. Johannes Neocorus. Født $27/12$ 1566 i Rostock * ikke i Husum som Haderslevforfatterne har det, men i Rostock, som angivet i registeret til Cimbria litterata og i Wittenbergmatriklen*. Imm. $4/8$ 1592 i Wittenberg: Johannes Neocorus Rostochiensis. Rektor og 2den slotspræst her 1593, præst i Husum 1594, afsat 1604 (hvorom en del i Cimbria litterata og de der citerede kilder, samt i »Unschuldige Nachrichten« 1726 s. 424). Samme aar ansat som hofpræst hos hertug Ulrik, biskop til Schwerin (1602—24) og superintendent i Schwerin 1617.
6. 1594—1601. Mag. David Stal, David Stahel. Født Kurtzenmoor ved Pinneberg i Holsten. Imm. $17/7$ 1586 i Wittenberg: David Stahel Cortmorien Holsatius. Rektor og 2den slotspræst her 1594, død $27/9$ 1601, hvorom Aastrup kbg. har 1601 $30/9$: die (Mercurii) sepultus est rector Hadersleb. Mgr. David Stahel.
7. 1601—08. Mag. Bernhard Meier, født 1571 i Flensborg som søn af Mag. Johannes Meier, præst ved Mariekirken og provst, samt broder til nr. 9. Rektor og 2den slotspræst her fra 1601 * Listens 1606 er vist blot fejlskrift* til 1608. Saa antagelig udenlands. Sognepræst ved Petri kirke i Køben-

- havn $\frac{3}{8}$ 1616, med bestalling af $\frac{24}{3}$, altsaa ikke fra 1608, som opgivet af Rhode * jvnf Rørdam i Ny kirkeh. saml. III, 145 og Medd. fra rentekammerarkivet 1872, s. 179*. Fik et vikariat i Roskilde $\frac{9}{1}$ 1617 og et kanonikat sammesteds $\frac{27}{11}$ 1616. Suspenderet 1633 og død i København $\frac{24}{4}$ 1634. * Rentekammerregnskaberne har $\frac{29}{4}$ *.
8. 1608—14. Mag. Bernhard Weremberg. Født $\frac{24}{8}$ 1577 i Treya ved Slesvig som søn af rektor i Kiel og konrektor i Flensborg, præst i Treya og senere i Hamburg, Jakob Weremberg og Anna Meier. Imm. / 1593 i Helmstedt. Siges ogsaa imm. Wittenberg 1599, hvor han dog ikke kan findes. Rektor i Spandau 1605. Rektor og 2den slotspræst her 1608. Professor phil. i Hamborg $\frac{14}{2}$ 1614, død der $\frac{1}{6}$ 1643. Om ham se iøvrigt Cimb. lit. I 716. Naar det i Richard Lamprecht: Die Grosse Stadtschule von Spandau * Progr. Spandau 1903 s. 8 anm. 7, s. 27 og 38* s. 36 hedder, at Adam Ruhrmund var rektor i Spandau fra 1605 til 1612 og saa blev kaldet til rektoratet ved Haderslev kongelige skole, og at han kun blev 2 aar i Spandau, saa passer disse oplysninger ikke med hinanden, ej heller med oplysningen s. 39, at Henrich Zenkfrey var rektor fra 1608 til 1613 og kom efter Weremberg, der 1608 kom til Haderslev. Men sidstnævnte oplysning stemmer altsaa med Haderslevlistens.
9. 1614—30. Mag. Detlev Meier. Født $\frac{1}{11}$ 1587 i Flensborg, broder til nr. 7. Konrektor her 1613. Rektor og 2den slotspræst 1614. Præst i Itzehoe 1630, afsat 1632. Præst i Bremervörde 1637, og i Aurich i Ost-Friesland 1647, død der 1653 * jvnf. Carstens: Zeitschrift für Schl.-Holst. Gesch. XIX, s. 45*.
10. 1631—40. Mag. Jens Iversen Ravn eller Raben, Jessenus Corvinus. Født i Haderslev, søn af kantor nr. 9. Imm. vinteren 1623—24 i Rostock, der fejl angiver hans fornavn Esaias Corvinus Hatterslebiensis Hols. Mag. sammesteds $\frac{6}{4}$ 1630, Jessenius Corvinus Hadersleuia-Holsatus. Rektor og 2den slotspræst her 1631—40. Da slotspastorat blev nedlagt 1640 blev han præst i Bramdrup (Moltrup) 1640. Stridbar, se herom Rhode 242—243. Forjaget af polakkerne 1659. Præst i Bjert 1660, provst og konsistorialassessor. Han resignerede 1665 og døde hos sin søn i Gl. Haderslev $\frac{20}{5}$ 1666. Om hans ægteskab se konrektor nr. 12.
11. 1640—69. Mag. Nikolaj Gutbier. Maaske født i Mülverstedt ved Langensalza i provins Sachsen, og isaafald

- imm. sommeren 1630 i Leipzig. Rektor her (uden slotspastoratet) 1640, død $16/7$ 1659 med kone og 2 børn.
12. 1659—60. Kristian Steffensen. Født i Sønderborg? 1613 som søn af sølvtjener hos hertugen af Sønderborg Steffen Kristiansen. Imm. $1/1$ 1634 i Rostock: Christianus Stephanus Holsatus. Præst i Adsbøl ved Graasten $11/5$ 1643. Rektor her 1659—1660. Præst i Hammelev i Haderslev amt 1660, død der $19/5$ 1699, 86 aar gl.
13. 1660—62. Mag. Peter Dreier. Født 1618 i Haderslev som søn af en billedskærer der, i skole i Lübeck 1638. Imm. $1/3$ 1639 i Rostock: Petrus Dreier Harterslebia Holsatus, magister sammesteds $30/8$ 1643 og receptus i det filosofiske fakultet $7/5$ 1644, hvor han holdt hebraiske forelæsninger. Informator hos amtmænd von der Lühde i Haderslev 1647, præst i Oxenvad 1648, hvor hans forældre døde hos ham. Fordrevet af polakkerne 1659, ærke diakon i Haderslev 1659 til sin død $15/11$ 1667 og som saadan tillige rektor her 1660—62. Epitafium i Haderslev Frue kirke i det nordlige sideskib. Fader til konrektor nr. 16.
14. 1662—1704. Richard von der Hardt. Født i Lübeck c. 1635, studerede ved forskellige universiteter 1653—62. Rektor her fra 1662 i 42 aar, fik en svigersøn adjungeret 1702, se No. 15. Gift med Ellen Eichel fra Haderslev. En Richardus von der Hardt Osnabruga-Westphal. imm. $7/3$ 1687 i Kiel er rimeligvis en slægtning.
15. 1704—11. Johann von Stämmen. Født Waabs i Svans, Slesvig stift, som søn af præsten der Christoffer von Stämmen. Imm. $2/9$ 1686 i Kiel: Johann von Staemmen Waabsensis in ducatu Sleswicensi. Gift med forgængerens datter Helene Christina von der Hardt, adjungeret svigerfaderen 1702, rektor her 1704, og i Itzeho 1711.
16. 1711—35. Conrad Michael Ouerbeck. Født c. 1676 i Hornburg i Bremen stift som søn af præsten der Christoffer Oerbeck, der igen var søn af købmand i Lüneburg caspar Auerback. Faderen fik kort efter en søn født i Nicolaihof tæt ved Lüneburg * se konrektor nr. 22 * og døde 1682, moderen 1699. I skole i Lüneburg, imm. Helmstedt, hvor han blev 2 aar, derefter informator, Konrektor her 1709 efter broderen * se nr. 21 og 22 *. rektor 1711. Holdt $6/6$ 1731 ifølge Aastrup kbg. en festtale paa skolen i anledning af Kr. VI's kroning, den blev trykt i Hamburg, men findes ikke paa bibliotekerne i København eller Hamburg. Død $21/1$ 1735, og ifølge Aastrup kbg. begr. $4/2$, der under denne dato har: interfui exequiis dn. rectoris Conr. Mich.

Overbeckii, æt. 59, rect. 29. Det sidste aar gaar ikke paa hans, men maaske paa hans broders ansættelse som konrektor her. Gift med Dorothea Sophie Rüe, en søn blev præst i Vodder.

17. 1735—56. Christian Erdmann Schindler. Født $\frac{25}{12}$ 1688 i Strehla ved Elven. I skole i Torgau, imm. i Leipzig 1708 og blev der til 1714, lærer i Tønder og Hostrup præstegaard, konrektor her 1717, rektor 1735. Død $\frac{30}{8}$ 1756 og begr. $\frac{2}{9}$ ifølge Aastrup kbg. Om hans 2 ægteskaber og børn se Rhode s. 247.

Et digt af ham ved skolens indvielse 1734 er anført i Aastrup kirkebog, Rhode anfører en prædiken trykt 1736, og et religiøst manuskript. Et brev af ham skrevet $\frac{1}{11}$ 1751 staar i »Der Haderslebische Sammler« 1798 X, 149—154 og XI, 163—171, og sammesteds XIII, 203 findes anført et »Privatehrendenkmal für den Rector Schindler, Hadersleben 1745«.

I skolens arkiv findes den ældste bevarede lektionsplan, underskrevet $\frac{16}{6}$ 1735 af provsten Arendt Fischer og ham.

18. 1757—62. Mag. Laurits Bjørnsen. Født 1728 i Sønderborg som søn af kgl. transportforvalter sammesteds Jakob Bjørnsen, dimitteret fra skolen i Sommersted 1748, imm. $\frac{29}{7}$: Laurentius Biørnsen e schola Sommerst., bacc. $\frac{30}{6}$ 1749, mag. 1752, konrektor her 1752, rektor 1757, pastor i Stenderup 1762 og død der 1784. * Nærmere om ham Rhode s. 248, Lautrup s. 72 og Pers. Tidsskr. 4. R., III, 243*.
19. 1763—77. Conrad Friedrich Wiegmann. Født $\frac{26}{8}$ 1732 i Königslutter i Braunschweig, som søn af derværende rektor Christian Ludvig Wiegmann. Imm. i Halle 1752, rektor her 1773, præst i Kellinghusen Holsten 1777, og død der 1789. * Nærmere om ham Lautrup s. 72—73, og Nachrichten von Baltischen Meere 1767, s. 140, samt om hans søn Biogr. Lex. XIII, 548*.

2. Konrektor.

Om ham hedder det i fundatsen: »Der andere Preceptor aber Conrektor auch ein magister artium promovirt oder sonst ein feiner gelerter man, der mit kindern und schulen weis umbzugehen«. Det er i virkeligheden ret store fordringer her stilles, idet flertallet af rektorerne i de smaa latinskoler paa den tid blot var ganske unge studenter. Videre hedder det »In des rector's abwesende soll alleding dem Conrectori bevolen sein«.

Af dem har der til 1774 været mellem 24 og 27, nemlig:

1. 1567—70. Mag. Laurids Villadsen, der 1566 var blevet lektor ved Bordesholm. Konrektor her 1567, rektor 1577 * se nr. 2*.
2. 1570—75. Mag. Knud Bramsen, Canutus Bramsius s. Brantius. Født i Haderslev som søn af Anders Bramsen, der døde paa rejse i Stubbekøbing $\frac{1}{9}$ 1539, imm. c. 1562 i København, hvor han udgav »epithalamium in nuptias mag. J. Thomæ past. Hafn. 1563 i 4., i $\frac{1}{6}$ 1563 i Rostock: Canutus Brauisius *Hadersleuensis*. *Brauisius naturligvis fejllæsning for Branisius*, og $\frac{27}{6}$ 1564 i Wittenberg Canutus Brantius Hadderslebensis, rektor i Bordesholm $\frac{23}{4}$ 1566, mag. i Wittenberg 1568, igen i København, hvor han udgav »Næniæ in obitum virorum academiae Hafn. celebrium aliorumque«. 1569 i 4°, der indeholder en del dødsaar særlig for præster i Haderslev amt. Overskriften til disse 38 mindedigte meddelte rektor O. H. Møller i Flensborg i sin tid i »Nachrichten vom Baltischen Meere« 1766, og derefter Rørdam i Kirkehist. Saml. III. R. I, s. 70—76. Han blev konrektor her 1570, søgte $\frac{22}{12}$ 1572 om forfremmelse, da han ønskede at »forandre sig«, og blev $\frac{13}{4}$ 1575 præst i Øsby. $\frac{12}{11}$ 1575 ægtede han en datter af præsten Erik Madsen i Tuntoft (Nordborg) paa Als, og blev i Øsby efterfulgt af baade søn og sønnesøn. Der lever endnu en familie Bramsen i sognet.
3. 1575—84. Mag. Martin Pletz, som blev rektor nr. 4.
4. 1584—1605. Mag. Markus Ancher, Marcus Ancharius. Født i Starup som søn af præsten der Mag. Hans Ancher. Imm. $\frac{30}{9}$ 1581 i Wittenberg: Marcus Ancharius Hatterslebensis Danus. Konrektor her $\frac{1}{9}$ 1584, død 1605, ikke 1606, uden at have avanceret til rektor de 4 gange rektoratet var ledigt i hans tid. Aastrup kbg. har 1605 $\frac{13}{8}$: die (Iovis) post 2. trinit. sepelitur magister Marc. Ancharius conrektor.
5. 1605—07. Mag. Johannes Schrøder. Født i Haderslev, som søn af Mag. Jørgen Schrøder, provst i Haderslev. Imm. $\frac{1}{8}$ 1594 i Rostock: Johannes Schröderus Hatterslebensis og $\frac{29}{10}$ 1594 i Wittenberg: Johannes Schröderus Hatterslebien. Holsatus. Konrektor her 1605 (ikke 1606) ifølge Aastrup kirkebog, der herom har 1605 $\frac{9}{8}$: Die Veneris post dom 10 p trinit 1605: conrektor scholae Hattersl. creatus magister Johannes Schrøder. Provst i Haderslev 1607—35, tillige pastor primarius og 1ste slots-

- prædikant 1607—13. Afsat 1635, død 1650. * Se Rhode s. 161—163 *.
6. 1607—13. Mag. Henrik Mikkelsen Tisdorp. Henricus Michaelius. Født 1580 i Haderslev som søn af kantor nr. 6. Imm. / 1604 i Frankfurt a. d. Oder: magister i København $12/5$ 1607. Konrektor her 1607. Præst Odense S. Hans 1613, provst i Haderslev 1635, afsat i 1639, fik kgl. tilladelse til at rejse ud af landet $5/6$ 1641, død 1646 i Hamburg. Gift med Margrethe Hegelund, datter af biskop Hege-
lund i Ribe. * Se Rhode s. 163—176 *.
 7. 1613—14. Mag. Detlev Meier, der i begyndelsen af 1614 blev rektor nr. 9.
 8. 1614. Mag. Johan Clüver, Johannes Cluverus. Født $16/2$ 1593 i Krempe i Holsten som søn af skrædder, senere købmand der, Michael Clüver og Margrethe Meitzendorf. Imm. /₇ 1609 i Rostock: Johannes Cluverus Crem-
pensis Holsatus, magister sammesteds $14/10$ 1613 og receptus i fakultetet samme aar. Han blev $18/5$ 1614 af statholderen Gert Rantzau begæret til konrektoratet, men af hans »Annotationes« til »Eberi Calendarium« ses, at han havde ikke lyst, og kort efter blev han ihvertfald udnævnt til diakon i Meldorf i Ditmarsken. Præst i Marne sstds. 1621, disputerede for doktorgraden i Rostock $6/5$ 1623, professor theol. og tysk præst i Sorø 1623, dr. theol. i Kbh. $25/5$ 1626, præst og superintendent i Meldorf 1630, død der $25/12$ 1633.
 9. 1614—15. Mag. Anders Jacobsen Lintrup, Andreas Jacobæus sættes af nogle her, siger Rhode s. 251. Han er født i Lintrup som søn af præsten der Jakob Andersen, blev imm. $3/10$ 1612 i København: Andreas Jacobi Ripensis, men blev først baccalaur sammesteds $11/5$ 1616, saa det er muligt, at han har været konrektor her i mellem-
tiden. Han blev adjungeret faderen, blev provst i Kalslund herred $10/5$ 1650 og døde i Lintrup 1668.
 10. 1615—29. Mag. Peter Dinesen Nissen. Født i Tyrstrup, som søn af præsten der Dines Nissen, død c. 1633. Imm. /₄ 1612 i Rostock: Petrus Nyssenus Hadersleuianus Holsatus. Han opgives at have været konrektor her fra 1624 til 1626, men var her allerede fra 1615 ifølge Aastrup kbg. 1615 $13/6$: 1615 1 p. trin-
die (martis) conrektor scholae Hathersl. creatus est mgr. Petrus Nissenus. Og var det lige til 1629, hvor han blev adjungeret faderen i Tyrstrup, sognepræst 1633, tillige herredsprovst i Tyrstrup herred, og der 1655.

11. 1629—48. Joachim Müller. Født i Elze i Hildesheim stift som søn af en raadmand der. I hans søns, præst til Asserballe Kristian Møllers, levnedbeskrivelse (i kirke-arkivet Asserballe) hedder det om faderen: »udi 19 aar velfortiente conrector udi Hadersleff«. Død her 1648 efter Rhode. Lautrup har 1626—49, men det er nok galt.
12. 1648?—59. Mag. Henrik Kristen (sen) Skriver, Henricus Christiani. Født $14/6$ 1620 i Haderslev som søn af herredsskriver i Haderslev herred Kristen Petersen, død 1630, og Kathrine Henriksdatter Fredericksen, født $14/6$ 1600 i Haderslev, og som $12/10$ 1633 ægtede rektor nr. 10 Jens Iversen Ravn * ifølge et manuskript som ejes af pastor J. Andersen i Moltrup *. Imm. $1/7$ 1642 i Rostock: Henricus Christiani Haderslebia-Hols. Konrektor her 1648? eller 1650, Præst i Bjert 1659, straks efter forjaget af polakkerne og død $7/8$ 1659 i Haderslev.
- Han er hos Rhode og følgende forfattere opgivet født i Rensborg, altsaa forvekslet med den $1/10$ 1647 i Rostock imm. Christianus Schriverius Rensburgo-Hols, der $13/5$ 1651 blev magister sstds. og som senere blev general-superintendent i Quedlinburg.
13. 1659—74 mangler ifølge listen, og det gaar næppe an med Rhode og følgende forfattere at rykke nr. 14 tilbage til 1661, det aar hvor han blev kantor. Maaske hører herhen det paa tværs af listen skrevne navn Mag. Otto Lud.
14. 1674—80. Hieronymus Dossler, kantor her 1661, og maaske tillige konrektor, ihvertfald konrektor alene 1674. Død $10/4$ 1680. Gift med Anna Kathrine Tormin, med hvem blandt andet sønnen Johannes Dossler, im. Wittenberg 1683, Kbh. $9/12$ 1694, diakon i Haderslev 1694, ord. $12/12$ * se Rhode s. 233 *.
15. 1680—85. Peter Wöldike. Født 1654 i Arensburg i Mecklenburg som søn af pastor Andreas Wöldike, født 1621, død $12/2$ 1707 og 1ste hustru Regina Petri Böhme, født $12/10$ 1633, død $18/3$ 1680, imm. Königsberg $6/5$ 1675: Woldeke, Pe., Arensburg. Megapolitan. stip., senere i Wittenberg, i England og Holland, konrektor her 1680, 1685 præst i Sommersted, hvor han døde $31/8$ 1725. Han blev efterfulgt af en søn af samme navn, der oprettede en privat latin-skole, hvorfra mindst dimitteredes 40 studenter til universitetet. Denne skoles historie vil maaske blive behandlet i en følgende artikel. Om hans børn og slægt se Giessing: Jubel-lærere I, 536.

16. 1685—90. Johan Drejer. Født c. 1657 i Oxenvad som søn af præsten der, magister Peter Drejer, senere ærkediakonus i Haderslev og fungerende rektor nr. 13. Imm. $\frac{8}{6}$ 1667 i Kiel: Johannes Dreier Haderslebiensis novitius $\frac{13}{5}$ 1684 i Altdorf: Johannes Dreyer Hatterslebia-Holsatus, Strassburg $\frac{6}{1}$ 1685 som theolog: Johannes Dreyer Hattersl. Holsat., 1685 i Genève men ikke imm., senere i Paris, England og København, men ikke imm. sidstnævnte sted. Samme aar konrektor her, 1690 præst i Beidenfleth i Steinburg kreds i Holsten, hvor han døde 1702.
17. 1690—91. Doctor Peter Goldschmidt. Født c. 1660 i Husum som søn af en guldsmed Peter Goldschmidt. Imm. $\frac{29}{8}$ 1681 i Kiel: Petrus Goldschmidt Hus. Holsatus novitius, konrektor her 1690, præst Sterup ved Flensborg 1691, hovedpræst i Güstrow i Mecklenburg 1707, hovedpræst og superintendent i Parchim 1709, dr. theol. i Frankfurt 1711, afsat 1711, død 1713 som gæstgiver i nærheden af Hamburg.
18. 1691—96. Diedrich Bockhorst. Født i Flensborg som søn af klosterfoged Bernhard Bockhorst, novitius i Kiel, men ikke imm., $\frac{16}{7}$ 1681: Diedericus Bockhorst Flensburgensis. Konrektor her 1691, død $\frac{4}{6}$ 1696. Fik $\frac{14}{11}$ 1691 kgl. till. til at ægte Margrethe Holstein.
19. 1696—98. Det vides ikke, hvem der var konrektor i disse aar.
20. 1698—1706. Thomas Bendel. Født $\frac{17}{10}$ 1644 i Wendisch-Chemnitz i Böhmen som søn af edsvoren Thomas Bendel. I skole i Schandau i Sachsen, og fra 1664 i Gera. Imm. 1669 i Wittenberg, hvor han blev famulus bibliothecae 1669—78, konrektor i Frankfurt am Main 1678, lærer i Durlach 1685, i Pfortzheim 1691—94, i Kiel 1694—98. Konrektor her $\frac{16}{2}$ 1698, konrektor Husum 1706, og død der $\frac{27}{4}$ 1723, blind paa det ene øje. Se Kraft: Husumsche Kirchenhistorie (1722) s. 350—54 og skoleprogram Husum 1832 s. 7—10.
21. 1706—09. Georg Hermann Overbeck. Født 1677 i Nikolaihof ved Lüneburg, broder til rektor nr. 16. Imm. 1698 i Jena, lærer i Celle 1699. Imm. i Kiel $\frac{17}{9}$ 1700: Georg Herman Overbek Lunaeburgensis, huslærer Roest. Konrektor her 1706, rektor i Tønder $\frac{18}{6}$ 1710 og død der $\frac{1}{11}$ 1751. En søn blev præst i Brede, jvnf. Rhode s. 258, samt Carstens: Die Stadt Tondern (1861) s. 158.
22. 1709—11. Conrad Michael Overbeck. Broder til foregaaende, se rektor nr. 16.
23. 1711—17. Arend Brun. Født c. 1688 i Haderslev som

- søn af postmester og borgmester Arend Brun, død 1705 og dennes 2den hustru Anna Eleonore Hougal. Konrektor her 1711, præst i Moltrup 1717, død der $23/3$ 1741. Kgl. tilladelse til vielse med Hedvig Eleonore Jantzen $20/8$ 1720. Jvnf. »Familien Jantzen« (1911) s. 33 og Giessing: Jubellærere III s. 408. Maaske broder til 4de lærer her nr. 16.
24. 1717—35. Christian Erdmann Schindler, se rektor nr. 17.
25. 1735—52. Ludwig Christian Stiegehausen. Født $17/3$ 1703 i Corbach i Waldeck. I skole i Wildungen. Imm. i Halle, konrektor her 1735 efter anbefaling af Joh. Christopher Wolf i Hamburg af $4/2$ 1735. En afskrift af denne anbefaling findes i arkivet her, men indeholder intet andet væsentligt, end at han en tid lang havde informeret hos pastor Alards i Steinbeck. Konrektor Slesvig 1752, hvor han døde 1754. Den Arnoldus Hieronymus Stiegehaus Corbachio-Valdecensis, som $12/4$ 1737 imm. i Kiel er øjensynligt en slægtning af ham.
26. 1752—57. Mag. Laurits Bjørnsen, se rektor nr. 18.
27. 1757—74. Andreas Holm, født 1728 i Løgumkloster som søn af kniplingshandler Andreas Holm, i skole i Sommersted, og i Lübeck. Imm. i Kbh. fra Sommersted $16/7$ 1744 og i Wittenberg 1747, blev der til 1751. Konrektor her 1757, præst i Løgumkloster 1774, hvor han døde 1798. Om hans kaldelse til Tystrup af superintendent Struense og den deraf følgende strid se Lautrup s. 77.

3. Kantor.

Om ham hedder det i fundatsen: »Der dritte soll sein Cantor, und musicam lesenn und exerciren, und was Ine weiter bevolen, und nebenst deme den chor versorgen, und mit den kindern vor leich gehen, mit den beiden locaten wo ehr hin gefordert wirt«.

Stillingen blev ændret i 1774 og 3djelæreren hed derefter kolloborator til 1796. Var derefter ubesat til 1801, hvor 3die læren fik titlen subrektor.

Af dem har der til 1774 været 18 eller 19, nemlig:

1. 1567—68. Mads Hansen eller Jensen, Matthias Johannis, maaske en søn af den Johannes Matthiae Had, som imm. Rostock $23/8$ 1539.
2. 1568—71. Ove Lund, Ovenus Lundius, født i Varnis i Sundeved, men kan ikke være søn af præsten der, Jens Lund, død 1587, maaske hans broder og begge sønner af en ældre Jens Lund. Præst i Medelby, Tønder provsti, 1567, forjaget samme aar, kantor her 1568, præst i Ulderup i Sundeved 1571, død der $/11$ 1589. Saaledes efter Lautrup

- og Jensen: Kirchliche Statistik s. 348, men kan vel være den $\frac{1}{4}$ 1572 i Rostock imm. Ouenus Lundius Flensburgensis og isaafald først præst i Ulderup c. 1572.
3. 1571—75. Mag. Lukas de Cöln. Født i Hamburg, magister i Jena før 1571. Kantor her 1571. Imm. $\frac{1}{11}$ 1575 i Rostock: Mag. Lucas de Coloniis Hamburgensis, Jenae promotus. Han blev senere præst i Elmshorn, fordrevet derfra, skibspræst til Island og fra 1595 vikar i Hamburg og præst til S. Jakob, hvorfra han tog afsked $\frac{24}{10}$ 1609 og døde $\frac{11}{9}$ 1611.
 4. 1575—77. Peter Jakobsen, Petrus Jacobi. Født i Haderslev, imm. $\frac{6}{4}$ 1573 i Wittenberg: Petrus Jacobus Haderslebiensis og $\frac{1}{2}$ 1575 i Rostock: Petrus Jacobi Haderslebiensis, Kantor her 1575, prækede $\frac{1}{1}$ 1577 i Aastrup, kbg. der har herom 1577: primo die Petrus cantor hic habuit concionem. Han blev maaske senere Præst i Arrild, og provst i Hvidding herred 1598 og isaafald død 1606.
 5. 1577—79. Thomas Gratof s. Cratop. $\frac{1}{7}$ 1568 imm. i Rostock en Christianus Jacobi Cradopensis Juta, antagelig en slægtning.
 6. 1579—90. Mikkel Henriksen Tisdorph, Michael Henrici Tirsdorpius. Vel født i Tyrstrup. Kantor her 1579, præst i Roager 1590, død der 1598. Der er en meget svag mulighed for, at han er den $\frac{11}{4}$ 1590 i Wittenberg imm. Michael Henrich ex pago Nonnen Küster.
 7. 1590—92. Mag. Habakuk Meier. Født Herford i Westfalen. Imm. $\frac{1}{4}$ 1586 i Rostock: Habacuc Meierus Herfordiensis: Kantor her 1590, Præst i Plön 1592, som saadan magister $\frac{21}{4}$ 1601 i Rostock: Habacuchus Meierus Erfordiens. Westphalus, ecclesiae Ploenensium in Holsatia pastor. Præst i Tønningen $\frac{22}{4}$ 1604. Flensborg S. Marie $\frac{26}{8}$ 1604 og død der $\frac{23}{2}$ 1630.
 8. 1592—99. Holtdorf, Hottdorpius. En Mathias Holtorp Rostochiensis blev imm. $\frac{1}{10}$ 1579 i Rostock, der er en svag mulighed for, at det er ham.
 9. 1599—1616. Iver Ravn, Ivarus Corvinus. Født i Haderslev eller Haderslev amt. Vel søn eller sønnesøn af den Iver Ravn, som var præst i Starup 1533 og 1554, og hvis datter Rachel i sit ægteskab med præsten Paul Ancher i Starup blev moder til konrektor nr. 4. Imm. $\frac{1}{1}$ 1593 i Helmstedt og $\frac{24}{6}$ 1593 i Wittenberg: Ivarus Corvinus

- Hathersslebiensis. 4de lærer her 1596, kantor her 1599, ifølge listen 1610 tillæg i løn i anledning af orgelets bygning. Tog 1616 til København, hvor han $15/8$ blev imm. Ivarus Corvinus Hadersleviensis, qui anno 1593 Helmstadij depositus est et postea in academia Viteberg. studuerat, et nuper circa pascha a collegio scholæ Hadersleviensis(s) discesserat. Han var fader til rektor nr. 10. Anføres sædvanligvis som kantor her til 1630, men utvivlsomt identisk med den Iver Ravn, som $11/4$ 1617 blev ansat som kantor ved Petri kirke i København med bestalling af 18. juli 1617, og som døde i begyndelsen af 1643 * jvnf. Medd. fra rentekammerarkivet 1872, 180*.
10. 1616—16. Markus Klavsen. Aastrup kbg. har 1616 i ugen efter Palmarum: »sepultus est Marcus Claudius collega scholæ Hathersl.« Det er muligt, at han har været sextus, men dog sandsynligere, at han hører hjemme her. Han har altsaa kun været her meget kort.
 11. 1616—30 kendes ikke.
 12. 1630—58. Rasmus Bjørn, Erasmus Ursinus. Født i Haderslev. Imm. vinteren 1623—24 i Rostock: Erasmus Ursinus Hatterslebiensis Hols. og $3/11$ 1627 i København: Erasmus Ursinus Hatterslebiensis, ex academia Rostochiana. Kantor her 1630, død ifølge listen $30/6$ 1658. Om hans musiceren for kongen i 1643, se Rhode s. 261.
 13. 1659—61. Samuel Becker, maaske den $1/5$ 1648 i Königsberg imm.: Samuel Becker, Vinaria-Thuringus, juravit. Kantor her 1659—1661.
 14. 1661—74. Hieronymus Dossler, maaske tillige konrektor 1661, ihvertfald fra 1675, se konrektor nr. 14.
 15. 1674—1701. Johann Heinrich Bilhard. Født i Thamsbrück i Thüringen. Kantor her 1674. Fik sviger-sonnen adjungeret 1691 og døde $10/3$ 1701, efterladende enke Anna Eichel, datter af borgmester Hans Christian Eichel. Han er vel fader til den Johannis Balthazar Bilhart Holsatus, som fra Wittenberg blev imm. Kbh. $9/10$ 1704.
 16. 1691—1701—1713. Jacob Weber, født i Bischofswerder ved Meissen. Adjungeret forgængerens 1691 og gift med hans datter Anna Elisabeth Bilhard $1/11$ 1701. Død $21/11$ 1713. En søn blev præst i Soderup. Den Christian Weber, Bischoffswerd. Misnicus, der fra Wittenberg og Leipzig blev imm. Kbh. $16/7$ 1709, maa være en slægtning.

17. 1714—45. **H e r m a n n J a n s e n**. Født i Nibøl i Risum mør som søn af farver Jan Andersen. Imm. i Kiel $\frac{2}{10}$ 1706: **H e r m a n J a n s s e n T u n d e r a H o l s a t u s**. Kantor her 1714. Gift med formandens enke, og død $\frac{23}{12}$ 1745. Om hans indtægtsberegninger, naar skolen sang ved begravelser, se Lautrup s. 80.

Til den ny skoles indvielse i 1734 skrev han et digt, som blev trykt, men ikke er bevaret. Aastrup kbg. har derom: »Der hr. cantor Jansen hat die Musique bey inauguration abgesungen, drucken lassen, beschlossen h. c.

Herr treuffle den Segen auf unsre Stadt
den Amtman, den Probsten, den hiesigen Rath;
Gib, dass Sie nur suchen die göttliche Ehre,
wie solche sich jeder Zeit bey uns vermehre:

Ja segne vor allen
nach Deinem Gefallen,

Die Kirche, die Schule, mit Rath und mit That,
so treuffelt Dein Segen auf unsere Stadt.«

18. 1746—70. **J o h a n n C h r i s t o p h N i e m e i e r**, en herlig sanger, død $\frac{6}{10}$ 1770. Hauch-Fausbøll [1908] S. 160.
18. 1771—74. **J o h a n n G o t t l i e b S a u p p e**. Født i Langenberg i Sachsen, kantor 1771, konrektor og kantor 1774, god musiker og organist. Død $\frac{3}{12}$ 1796.

4. 4de-lærere.

Om ham hedder det i fortsættelse af lokaternes pligt til at ledsage kantoren, naar der blev sunget over lig: »Die letzten beide sollen Locaten oder Colloboratores, und dem rectori gehorsam sein, was ehr ihnen zu lesen bevelen wirt.«

Den første var vistnok ustuderet og gik over til at blive 5te lærer, da der i 1571 ansattes en studeret 4de lærer med højere løn. Titlen var først »Locatus I«, fra 1580 »primarius pædagogus«, og vistnok efter 1627 hyppigst »quartus«. I perioden 1580—c. 1627, hvor der fandtes 6 lærere, var pligten til at gaa med ligene vistnok overgaaet til 6te læreren. 1774 nedlagdes stillingen for først igen at oprettes 1821 under titlen »collaborator«.

Indtil 1774 kendes ialt 19, nemlig:

1. 1567—71. **H e n r i k W a l t h e r**, maa have været ustuderet og 1571 blevet 5te lærer, se nr. 1.
2. 1571—79. **D e t l e v B r u n**, vistnok født i Stepping som søn af provst Jesper Brun sammesteds, og altsaa broder til nr. 5. Han har uden tvivl været student, da det maa være ham, der ved lønforbedringen 1571 faar 80 mark om aaret, medens Walther kun rykker op fra 50 til 70. Se indledningen.

3. 1579—86. Wolfgang Simonsen, født i Hoptrup som søn af præst der Simon¹⁾. Imm. $\frac{1}{4}$ 1575 i Rostock Wolfgangus Simonis Holsatus. Død der 1586, begravet $\frac{22}{11}$ ifølge Aastrup kbg. 1586 $\frac{22}{11}$ die martis p. 25 p. trin. sepultus est Wolfgangus Simonis hypodidascalus.
4. 1587—90. Niels Paludan, s. Oldendorpius er næppe den $\frac{1}{7}$ 1567 i Rostock uden stedsbetegnelse imm., Nicolaus Paludanus. Man kunde snarere, skønt fornavnet ikke tyder derpaa, tænke sig, at han var søn af den mærkelige Hans Oldendorph * se særlig Kirk. saml. 2. R. IV, 243—252*, der var kap. i Haderslev 1556—1562, og som uden embede 1563 giftede sig med Katrine Karstensdatter og døde i pesten $\frac{2}{9}$ 1566. Isaafald er han rimeligvis født kort efter faderens død og vel senere blevet stiftsøn eller opdraget af en Paludan, hvilket navn flere gange forekommer i Slesvig stift paa den tid, saaledes var en Nicolaus Paludanus præst i Sommersted 1582—1608, og helt udelukket er det ikke, at han er den samme som høreren i Haderslev, dog ikke sandsynligt * jvnf. Jensen: Kirchliche Statistik s. 226*. En Johannes Paludanus Flensburgensis blev imm. Rostock $\frac{1}{10}$ 1581 og en Petrus Paludanus Holsatus sammesteds $\frac{1}{4}$ 1584.
5. 1590—95. Mag. David Brun. Født i Stepping, som søn af provst Jesper Brun, og vistnok broder til nr. 2; imm. $\frac{1}{5}$ 1587 i Rostock Davidus Brunus Holsatus sammen med en ældre broder Canutus Brunus Holsatus Hadersleuiensis og $\frac{7}{10}$ 1588 i Wittenberg David Bruno Haderslebiensis. Magister der, hører her 1590, adjungeret faderen i Stepping 1595, men død før dennes død i 1601.
6. 1595. Johannes Kröger er uomtalt saavel i listen, som af Rhode og de følgende forfattere, men Aastrup kbg. har 1595 $\frac{12}{9}$: die veneris p. 12. trin. rejectus

¹⁾ Præsterækken i Hoptrup (Magstrup) (Rhode, 324 og Jensen, 161) maa se saaledes ud. Ny nr. 2 (ukendt navn) præst 1527 omkring 1550, fader til Symon Hoektorpe Haderslaviensis, imm. $\frac{27}{4}$ 1545 i Rostock og Noe Hoffdorp Haderslebiensis, imm. $\frac{1}{5}$ 1548 Rostock. 3) Simon, førstnævnte søn af nr. 2, præst omkring 1550—omkring 1580, fader til a) Wolfgangus Simonis Holsatus, imm. $\frac{1}{4}$ 1575 i Rostock, 4de hører i Haderslev 1579—86. b) Noa Simonis Holsatus, imm. $\frac{1}{3}$ 1576 i Rostock, præst i Hoptrup omkring 1580—1608. c) Markus Simonsen, magister, konrektor Flensborg 1588—92, diakon Tønder 1592— $\frac{7}{1}$ 1622 (jvnf. Carsten: Die Stadt Tøndern 1861 s. 138) og d) Ditlev Simonsen From, præst i Nustrup 1597, død $\frac{1}{11}$ 1615.

est Johannes Kröger ex Oxenvad ab officio scholastico Haderslebiae. Da listen ikke synes at mangle lærere i 1595, har han rimeligvis været quartus en kort tid i 1595 mellem David Brun og Iver Nissen. Han var født i Oxenvad, som søn af præsten der Klavs Hansen Kröger, imm. $\frac{1}{2}$ 1560 i Rostock: Nicolaus Johannis Kröger Hadersleuiensis, og blev da 1595, ikke 1585 (Rhode 435) adjungeret faderen, der døde 1602. Selv døde han i Oxenvad 1623.

7. 1595—96. Iver Nissen, rimeligvis broder til Dines Nissen, der døde som præst i Tyrstrup c. 1633, og isaafald farbroder til konrektor nr. 10.
8. 1596—99. Iver Ravn, der 1599 blev kantor nr. 10, se ogsaa her nr. 10.
9. 1599. Knud. Ifølge listen synes han at have været her til 1606 og var tillige degn ved S. Marie, men da Aastrup kbg. har under 1599 $\frac{19}{5}$: »dom. 1 post pasch. die Jovis inaugurabantur collegaeschol. Hathersleb. Nicolaus Petreus in costerum, Ivarus Corvinus in cantorem, Laus Johannis autem in locum Joh. Jacobæi surrogabatur«. saa synes der ikke at kunne være tvivl om, at han er blevet afløst allerede samme aar af Niels Petersen Wulf.

Isaafald kan der vanskeligt være tvivl om, at han er identisk med den Canutus Elingius Haderslebiensis som imm. i Rostock $\frac{1}{5}$ 1598, derefter altsaa har været hører her en del af 1599 for endelig igen at træffes Wittenberg $\frac{23}{6}$ 1600: Canutus Ellingius Haderslebiensis.

10. 1599—1659. Niels Petersen Wulf, Nicolaus Petraeus. Født omkring 1580 som søn af præsten i Beftoft Peter Nielsen Wulf, der dog først siges at være bleven præst i Beftoft 1584, provst $\frac{13}{6}$ 1648, død 1651. I følge listen hører her 1599, og tillige degn ved Vor Frue kirke. I 1653 fik skolen tilladelse til at nedlægge 5te lærer embedet, der blev dog udnævnt en ny 1656, men dette skyldes sikkert kun, at Niels Petersen Wulf paa grund af sin høje alder, c. 76 aar, ikke blev regnet virkeligt med. Han underskrev skoleordningen 1655 * se nr. 11 * og døde 1659.
11. 1659—1677. Thomas Barve. Født i Haderslev Imm. $\frac{1}{5}$ 1652 i Rostock: Thomas Barve Haderslebiensis Holsatus og $\frac{18}{3}$ 1655 i København: Thomas Barve Hatterslebiensis Rostochii a. 1652 in numerum studios. ascitus. Han blev $\frac{13}{3}$ 1656 udnævnt til »quintus« i Simon Dals sted, som det ganske

bestemt fremgaar af hans udnævnelse ¹³/₃ 1656, der underskrevet af amtmænd Kaj von Alefeld og provst M. Bonaventura Rehfeld ligger i byens arkiv, og hvori det hedder: dass nachdem durch Absterben Simonis Dalij Collegē der schulen zu Hadersleben eine Stelle vaciret, wir..... bestellet den Ehrbaren und wohlgelahrten Thomam Barvem S. S. Theol. studiosum... dass er das ambt eines Collegae quinti mit informirung der Jugendt in lesen, beten, rechnen, schreiben, desgleichen mit Singen treulich und fleissiglich verrichte, wie einem Christlichen und ehrlichen Schul-Collegē eignet und gebühret.

Heraf fremgaar ogsaa, at Simon Dal har været quintus og dermed hele rækken tilbage til Henrich Walther. Indirekte fremgaar dette ogsaa af skoleordningen af 1655¹⁾: Leges zu derer observantz und festen halten, auf dero corrector und übrigen collegen der Haderschlebischen schule einen revers zu geben«, der er underskrevet af:

Henricus Christianus Schriverus, corrector scholae Hattersl.

Erasmus Ursinus, cantor und collega scholae Hattersleb.

Nicolaus Petraeus, scholæ H. collega.

Thomas Barve, scholæ H. collega.

samt længst til venstre:

Hieronymus Dosser, correct.

Denne sidste underskrift maa være tilføjet efter ²⁵/₇ 1662, se kantor nr. 14 og konrektor nr. 14. De øvrige underskrifter er næppe heller fra 1655, ganske vist kan Thomas Barve allerede da have vikarieret for Simon Dal, men da han ikke nævnes, er det naturligere at gaa ud fra, at reversen først er blevet underskrevet i 1656.

Efter den gamle Niels Petersens død blev Thomas Barve »quartus« i 1659, som alle listerne har det, og død 1677. Han blev begravet ²⁴/₇, og var gift med Kathrine Hammerich.

12. 1677—94. Jens Kröger. En Johannes Crügerus Stralsundensis Pomeranus blev imm. i Kiel ³¹/₇ 1668. Det er maaske ham. En anden mulighed er den Jessenius Laurentii Crögerus Hatterslebia Holsatus som imm. i Rostock ¹/₆ 1659.

Quartus her 1677. Var anklaget for haardhed og maatte love bod ²⁶/₅ 1681. Synes afsat i 1694, thi i byens arkiv »XIII

¹⁾ Hidtil ikke offentliggjort, men § 3 ofte citeret, for eks. i P. O. Raben i Sønderjylland gennem tiderne, 1919. s. 33.

- B: Nachrichten ex protocollis 10. März 1764« hedder det: Jens Kröger dessen Nachlass wird A. 1698 13t. octobr. a Magistratu inventiret und wardirert, auf dem Stadt Dinge am 20. octobr. e. a. eidlich abgezeuget und endlich zwischen der Witwe und 7 Kindern getheilet. Og herefter synes han altsaa først død 1698. Han er vel fader til den Michaels Kröger Haderslebiensis, som imm. 1694 i Jena og $\frac{4}{8}$ 1698 i Kbh.
13. 1694—1710. Niels Boysen, født i Haderslev $\frac{3}{8}$ 1673, novitius Kiel $\frac{13}{12}$ 1686: Nicolaus Böetius Haderslebiensis og imm., (maaske eller imm.) $\frac{19}{5}$ 1687 sammesteds: Nicolaus Boetius Hatterslebiensis, i Kbh. $\frac{12}{4}$ 1689: Nicolaus Boetius Hatterslebiensis ante triennium fere academiae Chilonensis civis factus. Quartus her 1694. Gift 1695 med Anna Margrethe Sass. Dømt fra embedet $\frac{29}{4}$ 1710, se herom Rhode s. 263 og Lautrup s. 83. Udførlige akter om sagen i byens arkiv XIII B, 1710.
14. 1711—19. Jacob Müller, født i Haderslev. Quartus her 1711, død $\frac{10}{10}$ 1719.
15. 1719—23. Hermann Gottfried Soltwedel. Født i Haderslev. Quartus her 1719, død $\frac{14}{2}$ 1723. Formentlig fader til den Johann Gottfried Soltwedel Haderslebiensis (novitius) som blev imm. Kiel $\frac{15}{4}$ 1741.
16. 1723—28. Joachim Brun. Født i Haderslev c. 1692. Quartus her og succentor $\frac{28}{2}$ 1723 (bestallingsbrev i skolens arkiv), død 1728, hvorom Aastrup kbg. har 1728 $\frac{11}{7}$: sepultus est succentor Haderslebiensis s. scholæ quartus Joachimus Brun, æt. 36. Han var maaske broder til konrektor nr. 23.
17. 1728—40. Gregorius Jacobsen. Født c. 1704 i Haderslev. Hans ansøgning af $\frac{13}{7}$ 1728 findes i skolens arkiv. Quartus her 1728, død $\frac{28}{11}$ 1740, begr. $\frac{27}{11}$, hvorom Aastrup kbg. har: 1740 dom. 1 adv. sepultus est Haderslebiæ collega scholæ quartus Jacobsen, æt. 36. Conc. fun. a dno. præp. Tychsen habita in Hebr. XIII 5, 6: ich will... thun.
Gift med Katharine Marie Schneider, en datter af diakonus Schneider.
18. 1740—51. Friederich Ludvig Krahe. Født 1706 i Oldenburg som søn af legationspræst i Paris, senere provst i Oldenburg Bonaventura Krahe, død 1709, hvis fader Mag. Christoffer Krahe døde 1688 som provst i Haderslev. Hans

broder Henrik Krahe var præst i Ødis og gift med en sønne-
datter af rektor nr. 14.

19. 1751—74. Georg Friedrich Mercatus. Quartus her 1751, ved reduktionen 1774 rykkede han op til tredje-
lærer og fik titlen *colloborator*. Død $\frac{20}{8}$ 1785. Hauch-
Fausbøll [1908] S. 188.

5. 5te lærere.

Kaldes oprindelig »Locatus II«, men efter at ogsaa disse efter 1596 blev taget blandt studerede mænd, blev benævnelsen »quin-
tus« den almindeligste

Skolen fik kgl. tilladelse til at afskaffe denne stilling ved kongebrev dateret Flensborg $\frac{10}{5}$ 1653: Friedrich der Dritte pp. Ehrwerter Rath, lieber getreuer. Was uns jüngsthin wegen Reduktion der Schulcollegen .. allerunterthänigst vorgebracht worden, solches haben wir reiflich erwogen und ist darauf unser allergnädigster Befehl: Weil berührte unsere Schule zu Hadersleben nicht in dem Stande, wie sie für Jahren gewesen, noch die Frequentz der Scholaren so starck, die Reduction der Schul-Collegen bisz zu unserer anderweitigen Verord-
nung vorgenommen werden könne.....

Flensburg, den 10. Maii 1653.

Tilladelsen blev imidlertid først benyttet 1659 ved den ældgamle Niels Petersens Wulfs død.

Indtil ophævelsen kendes ialt 7, nemlig:

1. 1567—71. Hartwig..... vist ustuderet.
2. 1571—96. Henrik Walther, vist ustuderet og quartus 1567—71.
3. 1596—99. Hans? Jacobsen, Johannes Jacobaeus. Født i Haderslev, imm. $\frac{1}{7}$ 1593 i Rostock: Johannes Jacobaeus Haderslebiensis.
4. 1599—1605. Lars Hansen, Laurentius Johannis s. de Lasso, hvorom Aastrup kbg. har 1599 $\frac{19}{5}$ Laus. Johannis autem in locum Jo. Jacobæi surrogabatur, som allerede anført under udelærere nr. Skolelisten og efter den de følgende forfattere har Laurentius Lassen.
5. 1605—ca. 1640. Johannes Eginon. Født i Haderslev imm. $\frac{1}{10}$ 1601 i Rostock: Johannes Eginonius Haderslebiensis. Lautrup sætter ham til 1626?, men ifølge Rhode 532, har han endnu i 1629 udgivet et skrift. Og eftermanden Simon Dal, der sættes fra 1626, kan ikke have været her før c. 1640.

6. c. 1640—56. Simon Andersen Dal, født i Hoptrup som søn af præsten der Andreas Dal¹⁾. Imm. $\frac{3}{12}$ 1638 i København: Simon (K. M. Andreæ) Dalius Haterslebiensis e schola Haterslev. Efter hans død udnævnes, som før meddelt:
7. 1656—59. Thomas Barve, ved hvis oprykning til »quartus« 1659 stillingen helt ophører, se quartus nr. 11.

6. 6te lærere.

Stillingen oprettedes 1580. De kaldtes lokater (III) eller regnemestre og maa vist alle antages at have været ustuderede.

Stillingen fandtes ikke i 1656 og er rimeligvis hørt op under kejserkrigen 1627.

Der kendes fra listen ialt 5, men de har ikke været anført af Rhode eller følgende forfattere. Det er som omtalt under kantor nr. 10 muligt, at Markus Klavsen, død 1616 hører herhen, men det er lige saa muligt, at Bertram Møller har været den sidste.

1. 1580—81. Jakob Didriksen.
2. 1581—89. Didrik Witmack
3. 1589—93. Knud Schweder.
4. 1593—98. Kristoffer Thule.
5. 1598—1610. Bertram Møller. Han maa efter listen have været her 1610, og er rimeligvis søn af den Bertram Møller organist, om hvem Aastrup kbg. har, at han blev gift 2den gang $\frac{9}{9}$ 1604 og blev begravet $\frac{3}{6}$ 1606: die (martis) post Exaudi sepelitur Barthamus organistra Hathersleb. og som efter Cimbr. litt. I, 433 var fader til Nicolaus Møller, der 1591 blev organist i Aabenraa, hvor han døde 1615, og som 1591 udgav en »Chronologia oder Zeitrechnung darinn eigentlich dargethan wird, wie lange die Welt, bis auf das Jahr Christi 1591 gestanden, und künftig, vermöge der H. Schrift, noch stehen möge o. s. v., Hamburg 1591 in 8.

Denne bog udkom i ny udgave »bis A. 1615 continuiret und mit einer Chronica von Erbauung und Geschichten der Stadt Hathersleben vermehret«, Hamburg 1615 in. 8. Og senere fortsat af en anden i 1666.

¹⁾ Dennes fader Niels Dal, imm. $\frac{1}{2}$ 1560 i Rostock blev past. adj. i Heils 1566, alene 1571 og døde 1603. Han havde 4 studerede sønner 1) Mads Dal, imm. $\frac{1}{11}$ 1596 i Rostock, præst i Hejls 1603—52 og fader til 1 a) Hans Dal, past. adj. i Heils 1640, alene 1652—59, 2) Andreas Dal, imm. $\frac{1}{5}$ 1605 i Rostock, præst i Hoptrup 1612—165?, og fader til ovennævnte hører nr. 6. 3) Niels Dal, imm. $\frac{1}{3}$ 1612 i Rostock, præst i Nustrup 1615—1652 og 4) Lars Dal, imm. $\frac{1}{3}$ 1612 i Rostock.